

УПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ

INTRODUCTION OF A DISTANCE FORM OF TEACHER TRAINING ON INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES

У статті розглянуто теоретичні аспекти та практичну реалізацію впровадження дистанційного навчання в освітній процес підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників фармацевтичних та медичних закладів освіти відповідно до реалій сьогодення та викликів часу. Відзначено переваги дистанційного навчання педагогічних та науково-педагогічних працівників, до яких належать його гнучкість, можливість індивідуально навчатися, вибираючи час, місце й темп навчання. Наведено приклад досвіду впровадження дистанційного навчання для слухачів циклу «Інноваційні технології викладання» в системі підвищення кваліфікації викладачів медичної та фармацевтичної галузі у закладах вищої освіти.

Представлено результати анкетного опитування слухачів, наведено одержані результати та досліджено психолого-педагогічні особливості дистанційної форми навчання у сучасних умовах організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Визначено особливості навчання слухачів на такому курсі, ступінь їх задоволеності щодо інформаційного забезпечення та змістової наповненості курсу, ступінь збагачення знаннями в оволодінні інноваційними технологіями викладання. Також з'ясовано думки респондентів щодо вчасності та об'єктивності оцінювання успішності виконання практичних завдань (тестів, опитувальників та ін.) і подальшого використання сучасних інноваційних технологій у викладанні навчальних дисциплін.

Визначено, що дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації дає змогу: професійного вдосконалення викладачів без відриву від основної діяльності; індивідуалізації навчання з орієнтацією на можливості та рівень професіоналізму викладача, забезпечення умов його педагогічної діяльності; зробити процес підвищення кваліфікації більш відкритим, неперервним і гнучким. Дистанційне навчання в післядипломній освіті має відповідати сучасним формам і методам навчання, доповнюватись інноваційними підходами, з можливістю для професійного зростання та навчання на відстані.

Ключові слова: дистанційна форма навчання, підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, фармацевтичні та медичні заклади вищої

освіти, інноваційні технології викладання, підготовка викладачів у системі Moodle.

The article considers the theoretical aspects and practical implementation of distance learning in the educational process of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers of pharmaceutical and medical educational institutions in accordance with the realities of today and the challenges of the time. The advantages of distance learning of pedagogical and scientific-pedagogical workers are noted, which include its flexibility, ability to study individually, choosing the time and place of study. An example of the experience of introducing distance learning for students of the course "Innovative teaching technologies" in the system of advanced training of teachers of medicine and pharmaceuticals in higher education.

The results of the questionnaire survey of students are presented, the obtained results are presented and the psychological and pedagogical features of distance learning in modern conditions of the educational process in higher education institutions are studied. Peculiarities of students' training in this course, the degree of their satisfaction with the information support and content of the course, the degree of enrichment with knowledge of innovative technologies and problems in mastering innovative teaching technologies are determined. Respondents' opinions on the timeliness and objectivity of assessing the success of practical tasks (tests, questionnaires, etc.) and the further use of modern innovative technologies in the teaching of academic disciplines were also clarified.

It is determined that distance learning in the system of advanced training allows: professional development of teachers without separation from the main activity; individualization of education with a focus on the capabilities and level of professionalism of the teacher, providing conditions for his teaching activities; make the training process more open, continuous and flexible. Distance learning in postgraduate education should correspond to modern forms and methods of learning, complemented by innovative approaches, with the opportunity for professional growth and distance learning.

Key words: distance learning, advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical workers, pharmaceutical and medical institutions of higher education, innovative teaching technologies, teacher training in the Moodle system.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.45>

Кайдалова Л.Г.,

докт. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
та психології
Національного фармацевтичного
університету

Сабатовська-Фролкина І.С.,

канд. соціол. наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
Національного фармацевтичного
університету

Фесенко В.Ю.,

канд. іст. наук,
старший викладач кафедри педагогіки
та психології
Національного фармацевтичного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Питання підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників визначаються як пріоритетні. Метою підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників фармацевтичних та медичних закладів вищої освіти (ЗВО)

на циклах підвищення кваліфікації є підготовка викладача сучасної генерації, озброєного не тільки професійними знаннями, вміннями та компетентностями, а й педагогічною, психологічною, комунікативною компетентностями, розвиненими професійно значущими та особистісними якостями.

Актуальна нині неперервна освіта або «навчання протягом життя» має виключне значення

як для самої особистості, так і для держави загалом. Підвищення кваліфікації забезпечує фахове зростання шляхом реалізації сучасних освітніх інновацій, упровадження технологій навчання на засадах андрагогіки, оволодіння працівниками освіти інформаційно-комунікаційними технологіями, мережевими та медіа-технологіями тощо.

Вітчизняні ЗВО, у т.ч. і післядипломної, у короткі терміни змушені були стрімко адаптуватися до новітніх змін у формах і засобах навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовки. Виникла потреба в оволодінні досвідом дистанційного навчання, постійному підвищенні кваліфікації викладачів, які мають оволодіти необхідними компетентностями інноваційного викладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно тематики статті актуальними є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені питанням неперервності освіти (С. Зінченко, Т. Ткач, В. Шелудько та ін.), навчання дорослих та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (О. Андреев, Л. Даниленко, В. Олійник та ін.); технологіям дистанційного навчання у післядипломній педагогічній освіті (В. Биков, Л. Ляхоцька та ін.) [5; 6; 7; 8].

Теоретичний пошук виявив недостатню кількість наукових праць, присвячених підвищенню кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних праць за дистанційною формою викладачів закладів фармацевтичної та медичної освіти (Л. Галій, Л. Кайдалова, Т. Серопян, В. Фесенко та ін.), що й спонукало до більш ретельного дослідження цієї тематики [1; 2].

Метою статті є висвітлення досвіду дистанційної форми підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників фармацевтичних та медичних ЗВО на циклі «Інноваційні технології викладання».

Виклад основного матеріалу. Планом циклів підвищення кваліфікації викладачів фармацевтичних та медичних ЗВО колективом кафедри педагогіки та психології Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації (далі – ІПКСФ) Національного фармацевтичного університету було розроблено навчально-методичні матеріали для очного навчання слухачів, але у зв'язку із непередбачуваними обставинами викладачі кафедри в короткий термін адаптували курс у дистанційний формат та розмістили відповідні навчальні матеріали на платформі Moodle.

Курс підвищення кваліфікації «Інноваційні технології викладання» обсягом 75 годин (2,5 кредити) передбачав опанування слухачами знань з сучасних педагогічних технологій, умінь та навичок їх використання в освітньому процесі ЗВО. Змістом передбачено такі теми: сучасні педагогічні технології, веб-квест технологія, технологія групового навчання, кейс-технологія, технології інтерактивного навчання, інформаційно-комуніка-

ційні технології навчання, розробка мультимедійної презентації, проблемна технологія навчання, здоров'язберігаючі технології в освіті.

Освітній процес та оцінювання реалізовувалася через систему управління навчанням LMS MOODLE, електронну пошту, конференції в ZOOM та ін. Певні функції системи управління навчанням використовувались як засоби комунікації для проведення занять, а також як навчальні завдання зокрема використовувались форуми, чати. Для забезпечення цього процесу для слухачів були підготовлені та розміщені різні матеріали, такі як: відеолекції, презентації та конспекти лекцій, інтерактивні завдання з питань певної теми, що були представлені; опитування та інші ресурси в мережі Інтернет.

Під час розробки та впровадження дистанційного курсу «Інноваційні технології викладання» було враховано вимоги нормативно-законодавчих документів з дистанційного навчання та «Положення про експертизу дистанційного курсу», за яким курс містить ресурси трьох типів (інформаційні, діяльнісні, комунікативні) та має типову структуру, що розміщує такі складники:

- загальні відомості про курс (презентація курсу, графік навчального процесу, алгоритм навчання, критерії оцінювання знань, список друкованих та інтернет-джерел, глосарій);

- супроводження дистанційного курсу тьютором (форум «Знайомство», новини курсу, форум «Допомоги (консультації) тьютора та взаємодопомоги»);

- навчально-методичні матеріали з кожної теми (основний інформаційний матеріал: структуровані та візуалізовані електронні навчальні матеріали; додатковий інформаційний матеріал: аудіо-, відео-, анімаційні навчальні ресурси, посилання тощо; практичні або семінарські заняття: зміст, методичні рекомендації щодо їх виконання, форми подання результатів та приклади виконання; тести або запитання для самоконтролю та контролюючі тести).

Слухачі мали опанувати теоретичний матеріал, вивчати представлений інформаційний матеріал у терміни, зазначені графіком навчального процесу відповідно до тем, брати участь у обговореннях на форумах, виконувати індивідуальні завдання, а також ознайомлюватися з іншими додатковими джерелами. Протягом вивчення курсу всі види діяльності слухачів підлягали поточному контролю, що здійснювався протягом вивчення теми. Після закінчення курсу його учасники взяли участь в анкетному опитуванні (онлайн-опитування за google-формою, анонімно) з метою з'ясування організації, форм навчання, інформаційного забезпечення цього циклу підвищення кваліфікації.

В опитуванні взяли участь доценти, викладачі та асистенти медичних і фармацевтичних ЗВО. Кількість учасників становила 40 осіб, серед

яких – більшість жіночої статі (84,4%) та 15,6% – чоловічої. В опитуванні здебільшого взяли участь респонденти молодого та середнього віку (від 30 до 50 років) – 58%, решта опитаних (51–60 років) становила 25,8%, а 12,9% респондентів була віком старші за 60 років. Щодо педагогічного стажу серед учасників курсу, то майже 50% опитаних викладачів на педагогічній ниві працюють від 11 до 25 років.

Більшість питань анкети стосувалась особливостей організації навчання, інформаційного забезпечення дистанційного курсу підвищення кваліфікації «Інноваційні технології викладання» з метою його подальшого удосконалення. Так, на запитання «Наскільки курс збагатив ваші знання щодо інноваційних технологій викладання» 54,4% респондентів відповіли, що збагатили максимально, варіант відповіді «більшою мірою» обрали майже 43% опитаних педагогічних працівників.

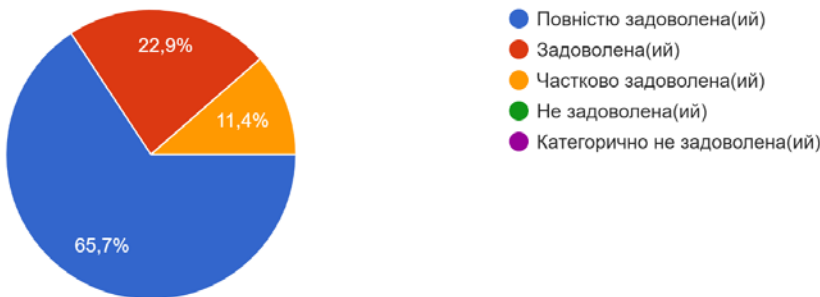

Рис. 1. Ступінь задоволеності проведенням курсу у дистанційній формі

На запитання щодо задоволеності проведення курсу саме у дистанційній формі, здебільшого було отримано позитивні відповіді, а саме майже 67% респондентів виявились повністю задоволеними або задоволеними (майже 23%) такою формою. Зрозумілим є і відсоток частково задоволених, адже не всі педагогічні працівники були «технічно» підготовлені до такого навчання, децю не вистачало комп'ютерної грамотності або відповідного обладнання (рис. 1).

У зв'язку із цим були поставлені питання щодо зрозумілості і зручності роботи з певними структурними складниками курсу. Так, на запитання: «Чи досить роз'яснений алгоритм, програма та графік навчання за дистанційним курсом?» респонденти обирали варіанти відповідей «повною мірою» або «більшою мірою» – 88,6% і 11,4% опитаних відповідно.

Також нас цікавила думка слухачів щодо тематичної наповненості курсу, наскільки навчально-методичні матеріали з наведених тем були цікавими і корисними для подальшого впровадження у педагогічній діяльності. Як бачимо з гістограми, найбільший відсоток респондентів зацікавила представлена тематика і здебільшого була корисною (рис. 2).

Слухачам було запропоновано відзначити, які ресурси та матеріали задовольнили їх найбільше. Загалом, більшість респондентів

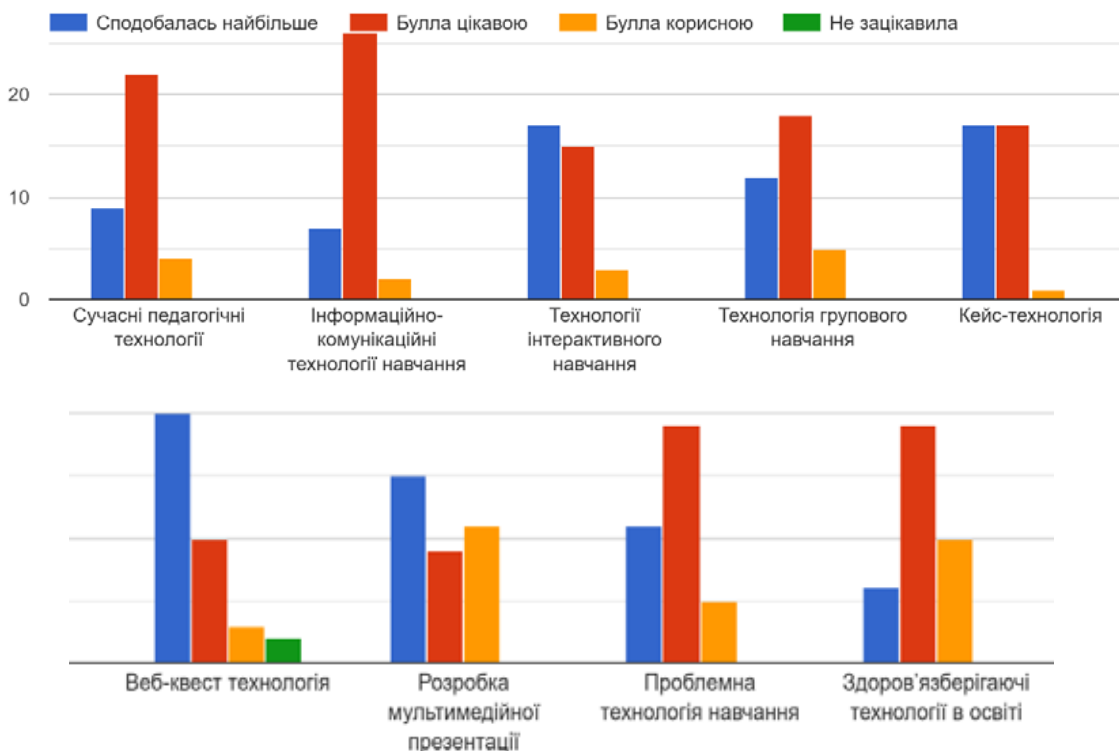

Рис. 2. Відповіді на запитання: «Які із зазначених тем курсу були цікавими та корисними?»

були повністю задоволеними презентаціями до лекцій, відеолекціями та теоретичним матеріалом до тем; більшою мірою залишились задоволеними участю у форумах, практичними завданнями та інформаційними джерелами, хоча деякий відсоток відзначав, що доопрацювання потребують форуми та конспекти лекцій, і така думка нас буде мотивувати на подальше вдосконалення.

Слід також зазначити, що на запитання стосовно того, яких навчальних матеріалів не вистачало на цьому курсі, попри більшість тих, кому «всього вистачало», 30% респондентів вказали на те, що їм не досить саме відеолекцій. Це може бути пов'язане або зумовлене браком спілкування, обговорення та взаємодії за такою формою навчання.

Розглянемо також питання стосовно оцінювання результатів навчання на цьому дистанційному курсі. Наводилась шкала та критерії оцінювання, поточна сума балів за кожну тему та максимальна кількість балів за курс. Для цього перш за все визначимо показники того, наскільки слухачі погоджувались із наведеними критеріями оцінювання практичних завдань. Наведені показники свідчать про те, що більшість респондентів погоджувалась та повністю погоджувалась (36,3% і майже 62% відповідно) із тим, що критерії оцінювання практичних завдань дають змогу їм чітко зрозуміти межі якісного виконання завдання для отримання позитивної оцінки (рис. 3).

Наступний показник – якість оцінювання виконання практичних завдань, яке здійснювалось у балах. Ми звертали увагу слухачів на те, що наприкінці кожної теми є практична частина, яка містить: завдання, що складається з одного або кількох складників, вирішення яких спрямоване на досягнення різних рівнів навчальних цілей: розуміння, розпізнавання (вибір), застосування, аналіз, оцінювання, створення. За результатами опитування 91,2% респондентів висловили позитивне ставлення щодо вчасності та об'єктивності оцінювання успішності виконання практичних завдань (тестів, опитувальників та ін.).

Також нас цікавила думка слухачів щодо можливих труднощів у роботі з дистанційним курсом. Відповіді більшості опитаних розподілилися за групами тих, у кого бракує досвіду дистанційного навчання (майже 42%) і тих, у кого виникли проблеми технічного характеру (35,5%), у решти (інші поодинокі відповіді) відзначались інші труднощі, що представлені в гістограмі (рис. 4).

До результатів роботи слухачів вважаємо доцільним додати інформацію щодо досвіду дистанційного навчання та наявності власних дистанційних курсів у слухачів, таких слухачів виявилось 29,4%. Кількість респондентів, що мають досвід дистанційного навчання, але поки що не мають власних дистанційних курсів, становила 32,4% опитаних. Більшість слухачів курсу (38,2%) відзначали, що дистанційне навчання почали освоювати нещодавно.

Дещо розділилась думка слухачів щодо переваг дистанційного та очного навчання. Так, з питанням: «Чи згодні ви з тим, що дистанційні

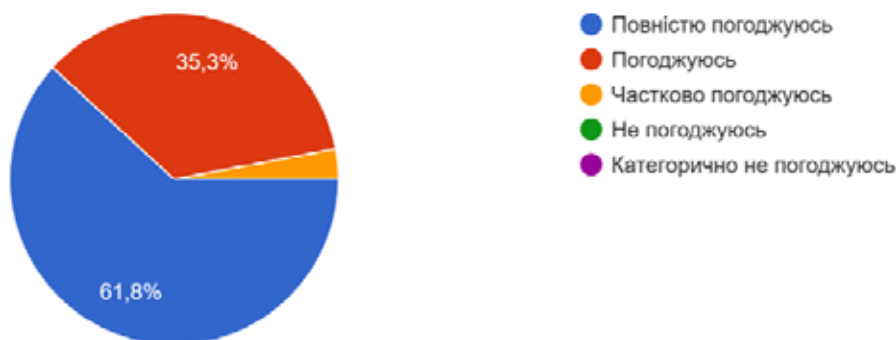

Рис. 3. Ступінь погоджуваності із критеріями оцінювання завдань

Рис. 4. Труднощі в роботі з дистанційним курсом, що виникають у слухачів

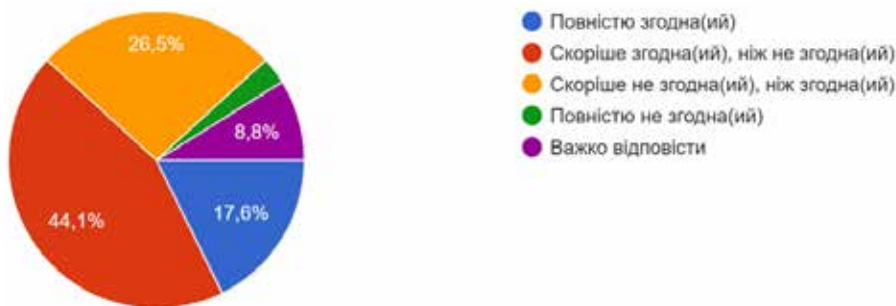

Рис. 5. Відповіді на запитання: «Чи згодні ви з тим, що дистанційні курси ефективніші за очні курси?»

курси ефективніші за очні курси?» повністю погодились лише 17,6% респондентів, більшість опитаних (44,1%) вибрала варіант відповіді «скоріше згодний, ніж не згодний». Тих, хто майже не погоджувався із перевагами дистанційного навчання, виявилось 26,5% (рис. 5).

Разом із тим слід зазначити, що в анкеті слухачам було запропоновано відповісти і на декілька питань, де вони могли висловити власну думку щодо того, які інноваційні технології використовуються під час викладання власних навчальних дисциплін. Отримані результати свідчать, що майже всі респонденти використовують у викладанні навчальних дисциплін інформаційно-комунікаційні технології, проєкту, інтерактивну, проблемну, особистісно орієнтовану, тренінгову технологію, технологію групового навчання, мультимедійні технології, кейс-технологію, інтерактивні навчання та ін. Поряд із цим учасники відзначали, що не досить обізнані у створенні веб-квестів, систем управління навчанням та контентом, навчальними методами для онлайн-середовища, ресурсами та інтерактивними елементами LMS Moodle, програмами для монтажу та редагування відео.

Також ми звернулись до слухачів із питанням: «Які форми (ресурси) можете запропонувати Ви, як користувач, для додаткового опрацювання тем дистанційного курсу?» і отримали інформацію про те, що деякі слухачі прагнули більш «живого» спілкування у вигляді онлайн-семінарів, вебінарів, конференцій у платформі ZOOM.

Загалом, відгуки та пропозиції від слухачів, що проходили навчання на дистанційному курсі, були позитивними. На запитання: «Чи порекомендували б Ви своїм колегам пройти курс підвищення кваліфікації «Інноваційні технології викладання?» 91,2% відзначили, що із задоволенням порекомендують і 8,8% порекомендують деяким.

Отже, результати впровадження дистанційного навчання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників фармацевтичних та медичних ЗВО, з одного боку, свідчать про необхідність якісної розробки інформаційних матеріалів та відеолекцій, а також високої внутрішньої мотивації слухачів циклів, самоорганізації, самодисципліни та самоконтролю у дотриманні поставлених цілей, завершенні розпочатої справи, яка була наявна не у всіх учасників циклу, елементарної комп'ютерної грамотності. З іншого – серед слухачів курсу були більш досвідчені в плані ІКТ-компетентності слухачі (навички спілкування засобами мережі Інтернет, уміння працювати з необхідними додатками і програмними засобами тощо), відсутність якої породжує психологічний дискомфорт і бар'єри для подальшої роботи.

Висновки. Упровадження дистанційного навчання в підвищенні кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників фармацевтичних та медичних ЗВО є нагальною потребою і на перше місце виходить проблема постійного вдосконалення професійного рівня кожного, що є гарантом успішності кар'єри, утвердження статусу особистості в суспільстві та самореалізації. У зв'язку з цим дослідно-експериментальний пошук дає змогу визначити, що дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації, зокрема на циклі «Інноваційні технології викладання», дає змогу: професійного вдосконалення викладачів без відриву від основної діяльності; індивідуалізації навчання з орієнтацією на можливість та рівень професіоналізму викладача, забезпечення умов його педагогічної діяльності; зробити процес підвищення кваліфікації більш відкритим, неперервним і гнучким. Дистанційне навчання в післядипломній освіті має відповідати сучасним формам і методам навчання, доповнюватись інноваційними підходами з можливістю для професійного зростання та навчання на відстані.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галій Л.В., Серопян Т.М. Впровадження дистанційної форми навчання у фармацевтичну освіту (на прикладі Національного фармацевтичного університету). *Фармацевтичний часопис*. 2017. № 3. С. 112-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Phch_2017_3_17.
2. Галій Л.В., Кайдалова Л.Г., Фесенко В.Ю. Дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників фармацевтичних і медичних закладів освіти. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (29–30 жовтня 2019, Суми). Суми, 2019. С. 3–5.
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем. *Інформаційні технології і засоби навчання*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3583/1/1.pdf>.
5. Зінченко С., Котирло Т. Особливості навчання дорослих у системі неперервної освіти. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2018. Вип. 2. С. 40–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2018_2_8.
6. Ляхощька Л.Л. Особливості науково-методичного забезпечення щодо використання цифрового контенту в закладах післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 4. С. 60–62.
7. Олійник В.В. Система післядипломної педагогічної освіти України: стратегія розвитку. *Освіта на Луганщині*. 2009. № (31). С. 14–20.